

Bostadssociala frågor i fokus

De bostadssociala frågorna blir allt viktigare. Det finns flera skäl till detta. För det första medförde avvecklingen av offentliga bostadssubventioner stigande bostadsutgifter för många hushåll. I kombination med arbetslöshet och låga inkomster finns det skäl att befara att åtskilliga hushåll nu har en besvärlig ekonomisk situation. Delvis beror detta på att det tar tid att anpassa bostadskonsumtionen till nya ekonomiska förutsättningar. I vissa fall – befara vi – har den ekonomiska marginaliseringen gått så långt att trångboddhet eller andrahandsboende/inneboende har kommit tillbaka i Sverige. Det finns även rapporter som talar om en tilltagande hemlöshet.

En annat skäl till det nymornade intresset för de bostadssociala frågorna är att segregationen i stadsbygden tilltar. Denna segregation är både socioekonomisk och etnisk, även om den etniska segregationen för närvarande tilldrar sig störst intresse. Vår och andras forskning vittnar om en tilltagande etnisk segregation i takt med att invandrare ansamlas i vissa områden. Ofta nämns det tidigare förbjudna ordet ghettoisering i Sverige. Det finns risk för bestående arbetslöshetsfickor, bidragsberoende, fattigdomsfällor och t.o.m. subkulturer med återverkningar för bl a det demokratiska systemets förutsättningar.

Den andra sidan av myntet är en tilltagande socioekonomisk segregation i städernas mest attraktiva delar. Forskning tyder på att hushåll med höga inkomster i allt högre grad har kommit att konkurrera ut hushåll med måttliga inkomster i dessa delar av städerna. Farhågor finns att hyressättningssystemet inte förmår stödja eller bibehålla en allsidig befolkningssammansättning.

Ungdomarna får allt svårare att etablera sig på bostadsmarknaden. Det finns studier som tyder på att ungdomar har skjutit upp sin debut som egna kontraktshavare på bostadsmarknaden med upptill ett år. Det ensamt kan förklara att nyproduktionen har sjunkit till sitt lägsta värde sedan krigsåren och att det står över 50.000 bostäder tomma i Sverige. I många fall bor ungdomarna kvar i föräldrahemmet, men väl så ofta kompisbor ungdomarna med låg bostadsstandard och svagt besittningsskydd som följd.

Många hushåll har på senare tid bosatt sig i sina fritidshus. Det kan vara ett tecken på att nya boendemönster börjar växa fram i harmoni med den pågående IT-revolutionen. Det kan också vara ett nytt mönster för

Lennart J. Lundqvist föreläser vid bostads- och urbanforskningsseminariet (t h Evert Vedung).

bosättning vid pensioneringen. Men det kan också vara ett tecken på att vissa hushåll inte har råd med det dubbelboende som ett fritidshus medför eller på att unga par väljer det billigare fritidshuset som en första familjebostad.

Samtidigt som många av de större städerna i Sverige har en stadig tillväxt i ekonomi och befolkning finns det kanske 100 kommuner i riket som har en svag eller t.o.m. förtvinande ekonomi. Ofta är det små kommuner

– väl spridda över landet. I dessa kommuner sjunker fastighetspriserna, de kommunala bostadsföretagen kämpar med tomma bostäder och kommunens ekonomi urholkas vartefter hushållen flyttar iväg till de större och mer attraktiva orterna.

Dessa viktiga bostadssociala frågor kan nu bara med svårigheter utredas. Det beror på att Sverige – trots att vi ligger så långt framme i övrigt inom kunskapsindustrin – inte har en färsk folk- och bostadsräkning. Det i sin tur beror på det politiska systemets oförmåga att samla sig till ett snabbt beslut och ett snabbt genomförande av ett lägenhetsregister, vilket är den naturliga grunden för en folk- och bostadsräkning. Nu finns det ett förslag om en sådan undersökning år 2004 eller 2005. Det är naturligtvis alldeles för sent, långt senare än i flertalet andra EU-länder. Under tiden – om inte förberedelse tiden kan nedkortas – bör SCB genomföra bostads- och hyresundersökningar och undersökningar om levnadsförhållanden på ett urval lokala bostadsområden eller delar av kommuner så att de viktiga kunskapsfrågorna i alla fall får en viss belysning. För visst har Sverige råd att skärskåda bostadssociala frågor?

Bengt Turner, prefekt

Nya forskare

Göran Rydén, från ekonomisk-historiska institutionen vid Uppsala universitet, är från 1 februari 1999 anställd vid IBF som forskare. Han disputerade våren 1990 på en avhandling med titeln *Hammarlag och Hushåll. Om relationen mellan smidesarbetet och smedshushållen vid Tore Petrés brukskomplex 1830-1850* (publicerad i Jernkontorets bergshistoriska skriftserie nr 23). Avhandlingen behandlade den komplexa relation som rådde mellan smedernas hårda arbete under långa timmar i brukens smedjor och det övriga hushållets arbete och sysslor i och kring bostaden. Det visades att kvinnorna var en integrerad del av brukens totala verksamhet, men att dessa samtidigt alltid var underställda männens arbete med att tillverka stångjärn. Efter avhandlingen har tonvikten i forskningen delvis förskjutits från familjehistoriska perspektiv till förmån för mer teknik- och arbetslivshistoriska utgångspunkter. Den svenska, under senare år även till den europeiska, järnhanteringen har dock förblivit central. Studier av tekniköverföring, förändrad arbetsorganisation samt även relationen mellan arbete och hushåll har publicerats. Docentkompetens erhöles i januari 1999. Under forskningsvistelsen vid IBF skall tonvikten ligga på två projekt, med arbetsnamnen *Finns Bergslagen?* respektive *The first industrial community. Living and labour in mid-nineteenth century Dawley*. I det förstnämnda projektet står de senaste decenniernas utveckling i Bergslagen i förgrunden. Tanken är att diskutera hur en traditionell industriregion definieras och avgränsas i en tid då industrierna läggs ned i snabb takt. Det andra projektet tar sin utgångspunkt i relationen mellan boende och arbete i en brittisk region under industrialiseringsprocessens första fas.

Fereshteh Ahmadi Lewin, doktorerade år 1995 i sociologi vid Uppsala universitet, på avhandlingen *Iranian Islam and the Concept of the Individual*. Avhandlingen skrevs tillsammans med Nader Ahmadi. Denna avhandling synliggör viktiga kulturella skillnader vad gäller identitetsformation. Avhandlingen har publicerats av MacMillan Press, 1998, med titeln "Iranian Islam; The Concept of the Individual".

Efter disputationen började Fereshteh Ahmadi Lewin att arbeta som forskare i gerontologi vid sociologiska institutionen, Uppsala universitet. Hon har varit intresserad av två teman i detta område: a) äldre invandrare, b) åldrande och andlighet.

Under april, maj och juni forskar hon vid IBF, Uppsala universitet i Gävle. Forskningen inriktar sig på en kartläggning av olika föreställningar om begreppet "hem" bland äldre invandrare med skilda kulturella bakgrunder.

Christina Hjorth Aronsson kommer från Örebro universitet där hon varit verksam under sin tid som forskarstuderande i sociologi vid Uppsala universitet. I Örebro har hon tillhört Centrum för stadsmiljöforskning. Den 23 mars försvarade hon sin avhandling vid Uppsala universitet. Den har titeln *Struktur, handling och rumslig morfologi. Två fall av förnyelse och byggande i urban miljö*. Med utgångspunkt från två empiriska studier diskuteras problem gällande relationerna mellan centrala och lokala förvaltningar i den kommunala välfärdssektorn. Införandet av kommundelsnämnder och Socialtjänstlagens ikraftträdande ungefär samtidigt bidrar till att skapa starka anspråk på inflytande hos tjänstemän och politiker, inte bara över den sociala sektorn och grundskolan, utan också över den fysiska planeringen i kommundelen. Dessa anspråk formuleras på grundval av nya samarbetsrelationer och närhet till lokala problem. Geografisk närhet och yrkesmässig närhet blir därför viktiga drivkrafter i kommunal verksamhet. De två fallen belyser också en tidsmässig närhet respektive distans till några av grundbultarna i den svenska välfärdsmodellen. 1950-talets grannskapsområde för barnfamiljer har i decennieskiftet 80/90-tal genomgått betydande förändringar och brottas med omfattande social problematik. Planering och byggande av ett nytt bostadsområde vid samma decennieskifte styrs av andra värderingar: en stadsdel för "alla" med gator och kvartersutformning, blandning av bostäder, butiker och mindre företag. Grannskapsområdets homogenitet har ersatts av variation vad beträffar områdets arkitektoniska utformning, spridning av ägande och upplåtelseformer. Det andra fallet belyser också spänningen mellan den offentliga sektorns planeringsanspråk och privata byggherrars verksamhetsidéer och intressen, dvs mellan offentlighet och marknad. Anställningen vid IBF pågår från 1 april till 30 juni 1999. Under denna tid förbereder Christina en studie om arkitekter i privat och offentlig verksamhet.

Tjänsteläge

Roger Andersson har av rektor utsetts till professor i kulturgeografi, särskilt bosättning och bebyggelse, med tillträde den 15 maj.

Mats Franzén har efterträtt Christina Thunwall som stf prefekt fr o m 99-03-01--12-31.

Göran Rydén har anställts som forskare i ekonomisk historia 99-02-01--00-06-30.

Fereshteh Ahmadi Lewin och *Christina Hjorth Aronsson* har anställts som postdoc-forskare i sociologi 99-04-01--06-30.

Stefan Toll tillträdde den 1 februari som doktorand i nationalekonomi.

Gärd Folkesdotter är tillbaka på heltid vid IBF från 1 februari, efter att ha arbetat på KTH Byggt Miljö i Gävle på halvtid ca ett år inom projektet "Miljövärdering av byggnader".

Karin Engwall har en tillfällig doktorandtjänst under våren vid IBF med Eva Sandstedt som handledare.

Inga Michaeli har slutat sin anställning som forskare vid IBF 98-12-31.

Miscellanea

Mats Franzén har hållit en föreläsning om "Platsen och medierna" vid en doktorandkurs i *Urban teori*, vid Stadsbyggnad, Chalmers den 1 februari.

Eva Andersson deltog den 2 februari vid en endags konferens om *Erfarenheter av utvecklingsarbete i ut-satta bostadsområden*, som anordnades av SABO i Stockholm. Det var erfarenheter från fyra områden (Hjällbo i Göteborg, Hovsjö i Södertälje, Lagersberg-Råbergstorp i Eskilstuna och Vivalla i Örebro) som knyts samman i nätverket "Lokal utveckling för demokrati, delaktighet och välfärd".

Gärd Folkesdotter har hållit en föreläsning för Kvinnligt tvärpolitiskt nätverk i Gävle om "Kvinnor och den politiska makten" den 3 februari och på *Internationella kvinnodagen* vid Gävle konserthus den 8 mars: "Från mansdominans till bättre balans – lokal politik i Gävle under 1900-talet". I båda dessa framföranden redovisades bl a resultat från pågående forskningsprojekt "Lokal politik i kvinnohänder – vad händer?"

Mats Franzén ingick den 5 februari i betygsnämnden för Jón Rúnar Sveinssons lic-avhandling *Society, urbanity and housing in Iceland*, framlagd vid Sociologiska institutionen, Uppsala.

Vid riksdagens bostadsutskotts besök den 12 februari har **Lena Magnusson** hållit ett anförande om "Bostadsmarknaden i Öresundsregionen".

Evert Vedung inledde den 25 februari ett seminarium om utvärdering och uppföljning vid Integrationsverket i Norrköping.

Mats Franzén ingick den 5 mars i betygsnämnden för Martin Munks doktorsavhandling *Livsbaner genom et felt. En analyse af eliteidraetsutoevares sociale mobilitet og rekonversioner af kapital i det sociale rum* framlagd vid sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Bo Bengtsson har hållit ett anförande om bostadspolitikens idéer vid ett möte med Riksdagens boendesociala beredning den 10 mars.

"Trender i förhållandet mellan stat och kommun" handlade ett samtal om mellan Stefan Sjöblom och **Evert Vedung** som den 19 mars sändes i Finlands Svenska Radio.

Bengt Turner har medverkat i en konferens om hemlöshetens kostnader, ordnad av FEATSA och CECODHAS i Stroke Rochfield, England 20-21 mars.

Bengt Turner har deltagit i en nordisk forskningskonferens ordnad av norska byggforskningen i Oslo 22-23 mars.

Mats Franzén ingick den 23 mars i betygsnämnden för Christina Hjorth Aronssons doktorsavhandling *Struktur, handling och rumslig morfologi* vid Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.

Christina Thunwall föreläste den 29 mars för andraårseleverna på landskapsarkitektutbildningen vid Lantbruksuniversitetet, Ultuna, över ämnet "Vad är en förort?"

Mats Franzén har hållit en föreläsning om "Ungdom och modernitet på 1930-talet" vid avd för sociologi, Karlstad universitet den 30 mars.

Den 8 april var **Evert Vedung** lärare i kursen Handläggning och dokumentation inom socialtjänstens äldre- och handikappomsorg, ordnad av Kurssekreteriatet, Uppsala universitet för Norrtälje kommun. Han deltog som föreläsare också den 13 april.

Mats Franzén ingick den 16 april i betygsnämnden för Lars-Erik Olssons doktorsavhandling *Från idé till handling. En sociologisk studie av frivilliga organisationers uppkomst* vid sociologiska institutionen, Stockholms universitet.

Nya särtryck från IBF

Följande särtryck kan beställas från IBF till självkostnadspris. Kontakta Gunilla Bloom-Lundqvist, tel: 026/420 65 24.

Borgegård, L.-E. & J. Håkansson (1999) "Population concentration and dispersion in Sweden since the 1970s", pp. 9-31 in Borgegård, L.-E., A. M. Finlay & E. Sondell (eds), *Population, Planning and Policies*. Reprint Series No. 24.

Borgegård, L.-E., J. Håkansson & D. K. Müller (1999) "Concentration and dispersion of immigrants in Sweden, 1973-1992", *The Canadian Geographer* 42: 28-39. Reprint Series No. 25.

Svensson, K. A. S. (1999) "Neither market nor command economy: Swedish negotiative rent setting in practice", *Scandinavian Housing & Planning Research* 15: 79-94. Reprint Series No. 26.

Abramsson, M. & L.-E. Borgegård (1999) "Housing careers - some aspects of a conceptual framework", *Housing in Transition (Conference Proceedings)*, 1998: 441-451. Reprint Series No. 27.

Borgegård, L.-E. & J. Håkansson (1999) "Where is Sweden multi-ethnic? The geographical distribution of immigrants on the municipal level, 1960-1995", *Housing Transition (Conference Proceedings)* 1998: 476-491. Reprint Series No. 28

Thunwall, C. (1999) *Fem recensioner ur Nordisk Arkitekturforskning*, 1994.3: 113-117, 1995.3: 136-138, 1996.4: 129-130, 1997.3: 114-115 och 1998.4: 147-148. Reprint Series No. 29.

Doktorsavhandling om mäns och kvinnors syn på föräldrarollen

Den 26 februari 1999 försvarade Clarissa Kugelberg, IBF/kulturanthropologiska institutionen sin doktorsavhandling "Perceiving Motherhood and Fatherhood. Swedish Working Parents with Young Children". Opponent var professor Ingrid Rudue, Oslo universitet, Oslo.

I studien undersöker Clarissa Kugelberg föreställningarna om moderskap och faderskap hos en grupp förskolebarnsföräldrar och på en arbetsplats.

I avhandlingen används ett kognitivt perspektiv tillsammans med en feministisk dekonstruktion av familjebegreppet. Ett inter-

aktionistiskt perspektiv kombineras med ett kulturellt perspektiv på identitet.

Fältarbete utfördes på en arbetsplats och intervjuer gjordes med förvärvsarbetande, samboende män och kvinnor med förskolebarn. Observationer på ett daghem och en barnvårdscentral genomfördes. En kombination av semi-strukturerade intervjuer över två års tid, fokusgrupper, observationer och deltagande observation användes. Genom att kombinera intervjuer och observationer på arbetsplatsen och i hemmet studerades relationen mellan arbetsliv och familjeliv. Systematiska analyser gjordes av de transskriberade intervjuerna och fältanteckningarna. I texterna undersöktes hur innebörderna i moderskap och faderskap konstruerades. Texterna undersöktes vilka värden, egenskaper, skyldigheter och rättigheter män och kvinnor associerades med. Jämförelser mellan konstruktionerna i de olika sammanhangen gjordes.

Clarissa Kugelberg ger i sin studie detaljerade beskrivningar av hur föreställningar om moderskap och faderskap formas i det dagliga samspelet mellan barn, mammor, pappor och andra människor och organisationers mål och ideologi. Traditionella skillnader mellan mammors och pappors föräldraskap lever kvar genom det sätt som arbetet fördelas mellan makarna, men det sker samtidigt ett närmande mellan mammors och pappors omsorgsarbete och innebörderna i moderskap och faderskap blir gradvis mer lika. I både mammornas och pappornas berättelser framkommer konflikter mellan att motsvara egna och andras förväntningar på dem som förälder och som yrkesarbe-

tande. Föräldrarnas berättelser om föräldraskapet innehåller inte bara tankar och föreställningar som uppstått i samspelet i familjen utan också på arbetsplatsen, barnvårdscentralen eller förskolan. Detta avspeglar det moderna föräldraskapets karaktär. Att vara förälder innebär idag att integrera aktiviteter och krav från olika sociala sammanhang. I varje sammanhang utvecklas specifika synsätt och dessa påverkar enskilda föräldrars synsätt och identiteter som förälder. Den moderna föräldrarollen har expanderat med nya uppgifter såsom att samordna familjemedlemmarnas aktiviteter utanför och i hemmet, att hålla kontakt med institutioner som förskolan och barnvårdscentralen, och att förhålla sig till ny kunskap och motstridiga krav.

De intervjuade familjerna hade en mer jämn fördelning av barnomsorgen än andra familjer. Papporna utförde det som tidigare definierades som mammors arbete och de flesta ansåg att pappor klarar av att utföra "mammors" arbete bara de tar sig tid och engagerar sig. Männen och kvinnornas sätt att tala om barnens behov skilde sig inte åt. Trots detta framkom skillnader mellan mammornas och pappornas föräldrarbete – dessa uttrycktes i tidsanvändningen, fördelningen mellan arbetstid och hemarbete. Många kvinnor arbetade deltid sedan de hade fått barn medan alla männen fortsatte med heltidsarbete. Kvinnorna tog huvuddelen av föräldraledigheten.

Föräldrarna tolkade skillnaderna mellan mammor och pappor på tre olika sätt. Synsätten representerades av tre grupper som benämndes "konventionella", "föränderliga" och "nyskapande". I den första gruppen grundades deras syn i de biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Kvinnans reproduktiva förmågor ansågs medföra att hennes kunskaper och förmågor också sedan hon slutat att amma var större än mannens. Barnet och mamman ansågs få en djupare relation till varandra än vad pappan kunde utveckla längre fram. I dessa familjer tog båda parter för givet att mamman skulle vara hemma under hela föräldraledigheten.

Den andra gruppen diskuterade hur länge mamman respektive pappan skulle vara hemma. I dessa familjer hade både mamman och pappan tänkt sig att vara hemma, mamman ville ha hela ledigheten och pappan en kortare del. I förhandlingarna mellan makarna blandades föreställningar om moderskap och faderskap som biologiskt och socialt konstruerat. Förhandlingarna ledde fram till att pappan tog en kortare tid av föräldraledigheten. I samspelet mellan barn och föräldrar och i arbetet med att vårda och fostra stärktes föreställningen att föräldrars kunskap erhålls i samvaron med barnet och att detta gäller för både män och kvinnor.

Föräldrarna i den tredje gruppen slutligen delade synen att föräldrars kunskap och förmågor tillägnas genom att utöva föräldraskapet. De ansåg att makarna skulle dela föräldraledigheten lika mellan sig och att mamman och pappan hade samma förutsättningar att bli en bra förälder. De använde uttryck som "man föds inte till förälder utan man blir det". De liksom föräldrarna i de två tidigare grupperna tog för givet att mamman skulle vara hemma under den första perioden då hon ammade.

Berättelserna visar att förändrade förhållanden kunde leda fram till att gamla synsätt omprövades och nya växte fram. Det skedde en förändring mot att betona likheterna i moderskap och faderskap t ex när en pappa och en mamma tog olika skift för att själva kunna ta hand om sina barn och pappan därmed var ensam vårdare under halva dagen eller när en pappa på grund av arbetslöshet var den som stannade hemma med sitt barn medan mamman arbetade.

På arbetsplatsen associerades mödrar med frånvaro och deltid. En nybliven pappa förväntades fortsätta arbeta heltid medan en kvinna som gick ned i deltid gjorde det som förväntades av henne. Arbetslivet gav

därigenom män och kvinnor olika förutsättningar. De möttes av olika förväntningar, olika attityder och värderades olika, det gav dem olika ramar mot vilka de tolkade sina rättigheter och skyldigheter. Men det fanns skillnader mellan olika enheter på arbetsplatsen. Förmännens och den närmaste chefens attityder spelade en stor roll liksom arbetsorganisationen och arbetsuppgifternas karaktär. På vissa enheter i företaget hade t ex männen goda möjligheter att ta ledigt när de behövde för att ta hand om sina barn.

Fördelningen av föräldraledigheten och omsorgsarbetet påverkade mödrarnas och fädernas identiteter som föräldrar som i sin tur påverkar deras framtida fördelning av arbetet i och utanför hemmet i en ständigt pågående process.

Clarissa Kugelberg

Perceiving Motherhood and Fatherhood. Swedish Working Parents with Young Children. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala Studies in Cultural Anthropology; 1999.

Könsblind planering och genuskontrakt

Som kursföreläsare för kursen "Samhällsplanering ur genusperspektiv" (10 p) har Gärd Folkesdotter redigerat en samling uppsatser. Den har givits ut som Arbetsrapport/Working Paper No. 21 "Könsblind planering och genuskontrakt" och kan beställas från Gunilla Bloom-Lundqvist på IBF. Pris ca 60 kr.

Uppsatserna har stor spännvidd i tid och rum; de rör sig från det nationella planet och den övergripande

jämställdhetspolitiken till små orter och lokala genuskontrakt. Några håller sig till efterkrigstiden; andra ger svindlande tillbakablickar över tusentals år. Ämnesmässigt finns också en spridning; det handlar om sexuell mobbing av unga flickor i skolans värld, om kvinnors inflytande - eller brist på inflytande - i näringsliv och politik, om kollektivtrafikplanering och stadsplanering, samt om alternativt boende.

Innehållsförteckning:

Ing-Marie Persson

Barbro Wåger

Siv Lövgren

Gunborg Flygare

Kerstin Palmqvist

Susanne Ljunglöf och

Karin Rydén

Ylva Hagström

På väg mot genusedemokrati 1998? Från formell till reell jämställdhet

Kvinnor i styrelser

... och kvinnan tige i församlingen... En studie om genuskontrakt inom politik och frikyrka i Ovanåkers kommun

Hjo, så är det! Några tjejjers åsikter i klass 9 om skola, arbetsmiljö samt sexuell mobbing

Könsblind stadsplanering - det kan vi väl ändå inte hålla på med längre

Hel, ren, trygg och snygg - En studie av omläggningen av nattrafiken i Stockholms län ur ett genusperspektiv

Definitioner av kön och rum. Om alternativt boende kvinnor i storstaden.

IBF:s hemsida på Internet nås via
Uppsala universitets hemsida
<http://www.uu.se>

Förutsättningar för en lokalt fungerande hyresmarknad

Under 1998 uppdrog Gävle kommun åt IBF att göra en utredning om förutsättningarna för en lokalt fungerande hyresmarknad. Utredningen hade främst karaktären av en kunskapsöversikt, men med stora inslag av beskrivningar av bostads- och hyresmarknaderna i just Gävle kommun, med vissa jämförelser med nationell statistik. Ett syfte var att bibringa en större förståelse för marknadens funktionssätt i allmänhet och därvid sätta in bostadsmarknaden i ett bredare teoretiskt sammanhang, inklusive argument för respektive emot reglering av denna sektor. Ett annat syfte var att ge en översikt över hur i synnerhet de juridiska och ekonomiska förutsättningarna för en kommun att bedriva lokal bostadspolitik har förändrats.

Formellt sett är hyresmarknaden i Gävle starkt oligopolistisk, dominerad av två allmännyttiga bostadsföretag, med tillsammans tre fjärdedelar av denna delmarknad och ca två tredjedelar av hela bostadsmarknaden i kommunen. Den största enskilda privata fastighetsägaren har knappt 3 % av den sammanlagda bostadsyta (BRA) som är offentligt ägd. Konkurrensen stärks dock av att de allmännyttiga bostäderna är fördelade på två olika företag, med var sin ledning.

Otydliga verksamhetsmål

I likhet med en stor del av landets allmännyttiga bostadsföretag har Gävles båda kommunala bostadsföretag mycket otydliga *verksamhetsmål*, vilket också har till följd att det saknas mått och nyckeltal med vilka graden av måluppfyllnad kan mätas. Kommunernas uppföljning är i stället starkt inriktad på ekonomiska nyckeltal. Då många kommuner i dag ställer stora krav på dels avkastning, dels uppbyggnad av soliditet, kommer ekonomin – vilken snarare borde ses som en *restriktion* – i förgrunden för företagen.

Förutsättningarna – arbetsfördelningen mellan stat och kommun

Över tiden har det för kommunerna kommit att innebära ett allt större *risktagande* att äga bostadsföretag. Sådana företag måste antingen ha tillräcklig soliditet för att få fram nödvändigt eget kapital, eller också måste kommunen såsom beställare lämna garantier i form av långsiktiga kontrakt i samband med viss nyproduktion. Alltför starka ekonomiska krav på de allmännyttiga bostadsföretagen kan dock minska deras möjligheter att fungera som kommunens instrument när det gäller uppfyllandet av bostadssociala åligganden.

Kommunerna måste visserligen fortfarande föra en bostadspolitik då de har vissa skyldigheter enligt socialtjänstlagen. *Förutsättningarna* – såväl möjligheter som behov – *torde dock variera stort mellan enskilda kommuner*. I och med att det i allt högre grad beror på den enskilda kommunens resurser och politiska vilja och ambitioner så kommer variationerna att bli än större, där endast socialtjänstlagen anger gränsen nedåt. *Därutöver är graden av kommunal bostadspolitik till stor del frivillig*. Det har t ex aldrig varit obligatoriskt för kommunerna att sätta upp egna bostadsföretag.

Risken är således stor att det i många kommuner inte kommer att bedrivas någon bostadspolitik, endast socialpolitik. Med andra ord: en politik enbart för de sämst ställda. Allmännyttiga bostadsföretag är dessutom en förutsättning för att bruksvärdesystemet skall kunna tillämpas lokalt med ett visst mått av stringens och precision.

I tablån nedan görs ett försök att sammanfatta några av de viktigaste konsekvenserna av en reduktion av antalet kommunägda bostadsföretag respektive av antalet allmännyttiga hyreslägenheter.

För- och nackdelar med de olika utvecklingsalternativen sammanfattas i nedanstående tablå.

Antal allmännyttiga Lägenheter	Antal kommunägda bostadsföretag	
	Oförändrat (2)	Reduceras (1)
Oförändrat	Konkurrens inom allmännyttan bibehålls, givet klara och operativt mätbara mål	Ökad koncentration och minskad konkurrens på hyresmarknaden
	Utrymme för minskade driftkostnader	Såväl <i>skalfördelar</i> som <i>skalnackdelar</i>
Reduceras	Konkurrensen inom allmännyttan bibehålls, givet klara och operativt mätbara mål	Lättare föra en konsekvent bruksvärdeshyressättning
	Större balans på hyressektorn, dvs inget enskilt dominerande företag	
	Konkurrensen från andra hyresvärdar ökar, risk för ökat antal outhyrda lägenheter, dvs att vakansgraden kan öka	
	Likviditetstillskott till företaget/-en och möjlighet till reducerad ägarrisk	
	Det <i>kan</i> bli svårare att uppfylla sociala måsättningar; alternativa instrument måste utvecklas, liksom samarbetet med de privata hyresvärdarna	

Källor: K A Stefan Svensson (1999) *Förutsättningar för en lokalt fungerande hyresmarknad*. Rapport med bilaga överlämnad till Gävle kommun 1999-02-16. (Rapporten finns endast hos Gävle kommun.)

IBF gör framtidsstudie för Riksbyggen

Inför Riksbyggens kongress i juni 2000 genomför IBF en framtidsstudie inriktad på boendefrågor. Sammanlagt elva forskare är engagerade, huvuddelen från IBF. Projektledare är docent Bo Malmberg. Åtta olika teman kommer att fokuseras.

Var finns framtidens boendemiljöer?

Kommer bostadsefterfrågan under de närmaste åren att rikta sig mot attraktiva lägen i storstäderna eller mot lantliga idyller i storstädernas närhet? Vilka möjligheter har bostadsrättsformen att hävda sig om bostadsefterfrågan förskjuts mot mindre orter eller den renalandsbygden? Dessa är de frågor som kommer att fokuseras i den delstudie.

De äldre och medelålders boendekarriärer

Vilka blir konsekvenserna för bostadsmarknaden av de stora åldersförändringar som inträffar under den närmaste åren med ett ökat antal äldre och fyrtio-talisternas åldrande?

Framtidens familjeboende: Kommer villadrommen att överleva?

I denna studie fokuseras barnfamiljernas boendepreferenser. Baserat på undersökning av vad det är som ligger bakom villadrommen ställs frågan om denna dröm kommer att vara lika stark för framtidens familjer. Intervjuer med familjer som valt bort villaboendet ger underlag för diskussion av framtida trender.

Bostadsmiljö och stress-återhämtning

En konsekvens av förändringarna i arbetslivet är att fler och fler idag har en arbetssituation som präglas av ett högt uppdrivit tempo och höga stressnivåer. Ny forskning visar att ett sätt att klara denna situation är att man i större utsträckning än idag ser till att yrkesaktiva människor får goda möjligheter till stress-återhämtning. En nyckelresurs i detta avseende är bostaden. Syftet med detta delprojekt är att fokusera på denna ofta förbisedda funktion hos bostaden och att diskutera hur ett perspektiv av stress-återhämtning kan komma att påverka framtidens bostadsplanering.

Invandrarna – en ny marknad för Riksbyggen?

En tidigare studie av invandrarnas boendepreferenser har visat på stora skillnader mellan deras aktuella bostadssituation och deras faktiska bostadsönskemål. I takt med att invandrarna stärker sin ekonomiska ställning finns det därför starka skäl att anta att de kommer att söka sig till andra delar av bostadsmarknaden än den där de finns idag. I denna uppsats diskuteras mot bakgrund av dagens situation, tidigare studier och nya intervjuer hur invandrarnas bostadsefterfrågan kommer att utvecklas under de närmaste 10–15 åren.

Bostadsefterfrågans regionala utveckling

De två viktigaste komponenterna för bostadsefterfrågans regionala utveckling är inkomster och befolkning. Syftet med delprojektet "Bostadsefterfrågans regionala utveckling" är att göra en framtidsbedömning för båda dessa komponenter. Utgångspunkten är en regional befolkningsprognos: Hur kommer befolkningen att utvecklas i olika delar av landet under den närmaste 15 årsperioden? Befolkningsprognosen kompletteras sedan med en prognos för inkomstutvecklingen baserad dels på en nationell prognos dels på en regional nedbrytning. Tillsammans ger befolkningsprognosen och inkomstprognosen en god bild av bostadsefterfrågans utveckling på olika håll i landet.

Inkomster, sysselsättning och bostadsefterfrågan

I denna delstudie ges ett nationalekonomiskt perspektiv på bostadsefterfrågans utveckling.

IT och framtidens boende

Vilken roll kommer IT att spela i framtidens boende? Går vi mot det automatiserade boendet eller kommer hemmet att avelektroniseras?

Studentbostadshistoria i Uppsala

Uppsala studentkår firade sitt 150-årsjubileum i mars 1999 bl a med att ge ut en skrift med namnet "Världen i Uppsalaperspektiv". I den nära 500-sidiga skriften behandlas perioden 1930-1990 både kronologiskt och tematiskt av 17 olika författare. En av dem är IBF-medarbetaren Christina Thunwall som skrivit om byggandet av kategoribostäder för studenter i Uppsala. Hon utgår från ett uppsatsprojekt vid konstvetenskapliga institutionen våren 1997 där 22 B-studenter skrev gruppuppsatser på temat studentbostäder med Christina Thunwall och fil. kand. Emilie Karlsmo som handledare. Egna erfarenheter som hyresgäst hos Stiftelsen Studentstaden på Rackarberget under många år ger också material till framställningen. Gubbyllan från 1930 för 58 manliga studenter var det första kategoribostadsprojektet. Det sista som fullbordades i början av 1970-talet var höghuset i Flogsta med 2 400 enkelrum. Både kåren, så småningom genom Stiftelsen Studentstaden, nationerna och ett par stiftelser tog genom åren vara på de möjligheter att subventionerat bygga "ändamålsenliga studentbostäder". Så hette också ett viktigt betänkande i frågan från 1961.

Boken kom ut den 1 mars och finns att köpa på Uppsala Studentkår. Uppsatsen kommer att ges ut i IBF:s särtrycksserie.

Multikultur i Vancouver – intryck från en konferens

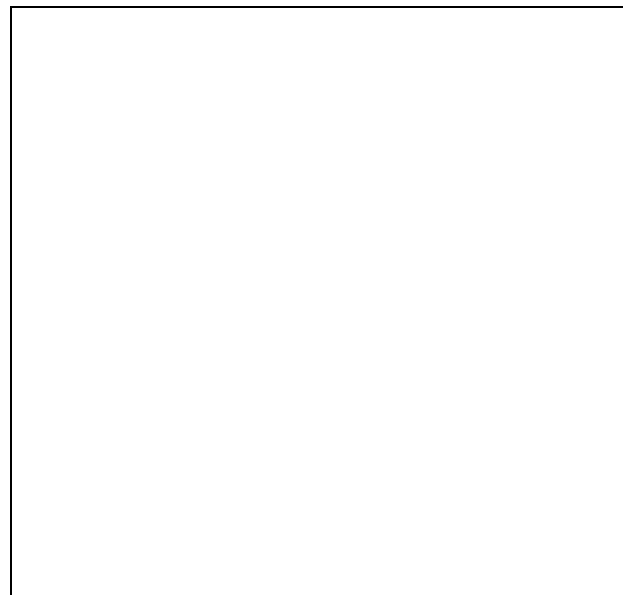
Vancouver är det storstadsområde i Kanada, vilket i förhållande till sin folkmängd attraherat flest invandrare i landet under det senaste decenniet. Det finns flera skäl till detta; det behagliga klimatet, i alla fall efter kanadensiska mått och närheten till den expanderande asiatiska marknaden. Det var därför ingen tillfällighet att Metropolis-projektet förlade sin tredje nationella konferens – *Immigration with an international comparative perspective* - till just Pacific Rim och Vancouver. Att tidpunkten, 14–16 januari 1999, kunde ha valts med lite större omsorg, för att slippa regnperioden, var nog alla eniga om, men jämfört med de snöoväder som fullständigt förlamade andra delar av Kanada vid den tiden, var nog valet ändå tillfredsställande.

Nästan 200 forskare, i huvudsak från de fyra Centres of Excellence i Montreal, Toronto, präriestaterna och Vancouver, möttes tillsammans med några utländska forskare för att diskutera följande områden: citizenship, culture and religion; economics and demography; education: health, justice and public service; housing and neighbourhoods; social integration and language. Vilka också är Metropolis-programmets ”domäner” eller programområden.

Personligen fick jag stor behållning av konferensen och många av det hundratal uppsatser som presenterades. Förutom att jag fick tillfälle att kommentera ett par uppsatser gav diskussionerna i arbetsgruppen en känsla av att många av de frågor kring segregation och grannskap vi arbetar med hemmavid är av stort intresse. Detta kom också till uttryck i ett samarbete som påbörjades med forskare från Kanada, Nya Zeeland, Australien och Sverige rörande spridning och koncentration av invandrare och omflyttningen i olika grannskap. En viktig del i Metropolis-projektets idé är att sammanföra politiker, praktiker och forskare samt att söka redovisa ”best practice”, att söka kommunicera de goda exemplen inom området segregation, integration, migration och boende. Därför var det naturligt att flera politiker och planerare var inbjudna som talare.

Ministern för Citizenship and Immigration, Lucienne Robillard, imponerade på alla och uttryckte ett personligt engagemang i forskning för policy makers och att forskningsfrågorna var synnerligen betydelsefulla för utformandet av integrationspolitiken. Ministerns tal var inte ett retoriskt och till intet förpliktande middagstal – det vittnade i stället om stor kunskap och en vilja att förbättra integrationen för de nytilkomna i landet.

Metropolisprojektet förklarade också att man tänker starta en tidskrift rörande *policy making, migration and ethnic relations* samt att artiklar till denna tidskrift kommer att granskas av tre internationella referees.

Exempel på 'Not-in-my-backyard' konflikt. Bebyggelsefickan i Vancouvers södra del med femte generationens finländare har varit rivningshotad under lång tid. Kontrasten är stor till det omkringliggande områdets markutnyttjande med stora villor och mark för exploatering av golfbana.

När konferensen var över fick några av oss deltagare möjlighet att göra en stadstur med professor Daniel Hiebert, en av organisatörerna av konferensen och därtill lärare vid Geografiska institutionen vid University of British Columbia, UBC. Det blev en mycket intressant eftermiddag och kväll, att navigera genom det mångkulturella landskapet i Vancouver. Denna Kanadas tredje stad var ända in på 1950-talet ”den sista utposten av Europa i väster”. Idag är Vancouver i stället början på Asien. Det kinesiska inslaget är mycket påtagligt, och staden har under senare år också kallats Hongcouver.

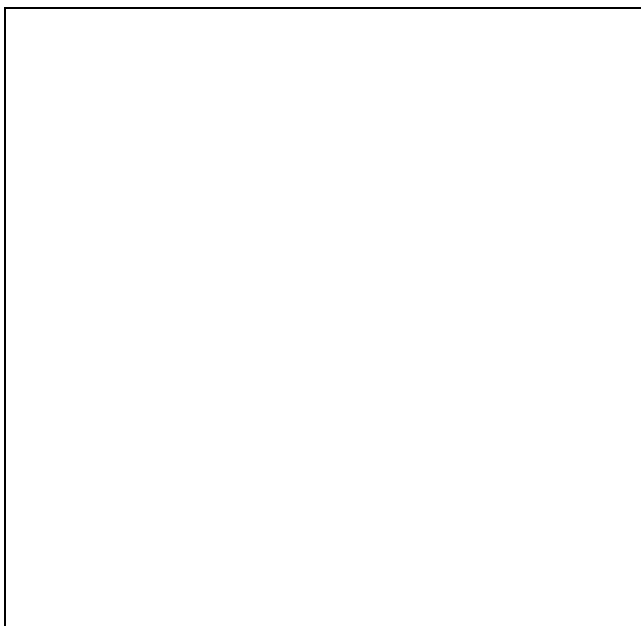
Vi åkte genom de rika områdena från stadskärnans expanderade höghusbebyggelse till UBC, där donationerna, ofta i form av byggnader, från kinesiska familjer ger prestige inte bara åt universitetet utan även åt givarna. Vi såg också de omdebatterade husen i Kerridale-området, kring vilket det blåst till strid. Den gamla traditionella anglosaxiska trähusbebyggelsen rivs och nya hus sätts upp, men framför allt så har de urgamla sequoiaträden fällts. Den nyinflyttade kinesiska befolkningen har andra ideal än den äldre europeiska befolkningen. Denna konflikt pekar på behovet av kunskaper om etniska särdrag för att klara planeringen. Det senare belystes också av tillkomsten och den snabba expansionen av ett 40-tal kinesiska köpcentra i Richmond i Vancouvers södra del. Under bussturen diskuterade vi livligt för och emot denna koncentration och om det öppna och slutna samhället.

Ännu finns den gamla industristrukturen kvar i delar av Vancouver. En stor expansion skedde vid sekel-skiftet när järnvägen byggdes ut och gruvindustrin liksom skogsindustrin var huvudnäringar i området. En stor del av invandringen till området skedde för övrigt från Skandinavien. Från denna sågverksepok med en omfattande finsk invandring fick vi en nästan chockartad överraskning, när vår guide visade oss kontrasterna i socioekonomiskt avseende i stadens södra kant. Vi åkte över jordbruksmark planerad för golfbanor och lyxvillor. Bakom en stor lyxvillas omgärdande häck fick vi en inblick i hur bostäder kunde se ut 1900. En liten koloni av femte generationens finska invandrare bodde i bostäder, vilka sedan årtionden varit utdömda enligt alla rimliga kriterier. På ömse sidor en kanal låg små hus, ungefär som äldre tidens skogsarbetarkojor och med stora vedstaplar utanför. Skolan var ett lite skjul på 3x4 m. Befolkningen livnärde sig på småknog och fiske. Den sociala exkluderingen belystes mycket tydligt och underströks dessutom av den regntunga dagen när eftermiddagsljuset lämnade de små husen vid kanalen.

Vi fick ytterligare en överraskning denna dag, nämligen i form av ett besök i ett sikhtempel. Vår värd hade varit där flera gånger tidigare. Kanske hade vi förväntat oss en avvaktande attityd när vi västerlänningar skolösa och på hasande steg tog oss in i templet, men ack vad vi bedrog oss. Det intressanta var den öppenhet med vilken vi bemöttes, och den ömsesidiga nyfikenhet vi kunde visa varandra, och än mer förvånade blev vi när vi inbjöds att se "det allra heligaste", liksom ett upphöjt gyllene skrin i templets inre del och dessutom tilläts att fotografera. En stor del av denna stora sikhenklav arbetade i sågverksindustrin. Dessutom fanns stora odlingar runt templet, vilket försörjde gruppen med frukt och grönsaker. Det var en omtumlande upplevelse att sitta i templet och därefter gå in i kanten och serveras kardemummamakande te och friterat bröd. Ute hade mörkret fallit och vi fortsatte på vår multietniska bussvandring förbi ett IKEA-varuhus, hem till en av deltagarna, där vi fick tjeckiskt hembryggt öl. Därefter fortsatte vi till en grekisk restaurang, varifrån vi tog en taxi med en turbanklädd sikh som just avslutat sitt MacDonald-mål för att slutligen ta in på det västerländska hotellet med kinesisk personal.

Såväl konferensen som den mer privata exkursions-eftermiddagen belyste det alltmer uppförande behovet av kunskaper om processer, värderingar och drivkrafter i denna multietniska stadsbyggnad. Integration – på vems villkor och till vilket pris, det var frågor som vårt rullande seminarium diskuterade livligt.

Nästa internationella Metropolis-konferens hålls i Washington i november 1999. Det vore av stort intresse om flera svenskar skulle vilja åka dit. Jag har

Vid besöket i sikhtemplet i södra Vancouver gav vår guide Daniel Hiebert tillsammans med en av de ansvariga lekmännen en intressant bild av livet i och kring templet

åtagit mig att samordna dessa intressen. Till dess kan några web-adresser ge viss information:

Metropolis-projektet: www.international.metropolis.globalx.net, varifrån man kan söka vidare till Centre of Excellence i Montreal: Toronto: Präriestaterna, Vancouver: RIM

Lars-Erik Borgegård
e-mail: lars-erik.borgegard@ibf.uu.se

Nya arbetsrapporter från IBF

Följande arbetsrapporter kan beställas från IBF till självkostnadspris. Kontakta Gunilla Bloom-Lundqvist, tel: 026/420 65 24.

Kemeny, J. (1999) *Narratives, Sagas and Social Policy - State and Society in Housing Research*. Arbetsrapport/Working Paper No. 24.

Magnusson, L. och L.-E. Borgegård (1999) *Hälsa och migration - En studie av sambandet mellan lokala levnadsförhållanden och hälsa*. Arbetsrapport/Working Paper No. 25.

Ansvarig utgivare: Bengt Turner
Red: Carita Ytterberg
I redaktionen ingår: Nils Hertting, Lena Magnusson, Evert Vedung och Carita Ytterberg
Form: Gunilla Bloom-Lundqvist
Tryckeri: Westlund & Söner Boktryckeri
E-mail: Carita.Ytterberg@ibf.uu.se
Tel: 026: 420 65 42
FAX: 026 420 65 02

Nytt från forskningsfronten

Bo Bengtsson och **Stefan Svensson** har av Byggnadsforskningrådet och Hyresgästernas Riksförbund erhållit 340 000 kr i tilläggsanslag för projektet "Medlemsdemokrati, boinflytande och socialt kapital – en studie av lokala hyresgästföreningar".

Forskargruppen Genus & Samhälle har nyligen ombildats till Seminariet Genus & Samhälle; tanken är att verksamheten främst ska inriktas på ordnande av seminarier. **Gärd Folkesdotter** vid IBF i Gävle och Anna-Karin Malmström-Ehrling vid Centrum för kvinnoforskning i Uppsala är tills vidare kontaktpersoner för verksamheten. De planerar nu ett tvärvetenskapligt seminarium på IBF, prel. 24–25 augusti 1999, för dem som vill diskutera idéer till forskningsprojekt och anslagsansökningar. Det ska handla om "hjälp till självhjälp", att träffas och diskutera idéer med genusperspektiv och samhällsanknytning. Deltagarna kan komma från olika discipliner och områden. Själva seminariet är kostnadsfritt, var och en betalar kost och ev. logi. För närmare upplysningar, kontakta Gärd Folkesdotter eller Anna-Karin Malmström-Ehrling, gärna via e-post: gard.folkesdotter@ibf.uu.se, annakarin-malmstrom@swipnet.se.

Terry Hartig recently participated in a workshop on "Large Airports and Public Health" organized by *The Health Council of The Netherlands* and held in Rolduc. The purpose of the workshop was to gather commentary on a planning document that is being prepared for the Dutch government in anticipation of the expansion of Schiphol airport. Input was sought from researchers in a range of areas relevant to possible negative health effects attributable to large airports. Among aspects of the operation of large airports that may negatively affect public health are aircraft noise, air pollution, aircraft and surface transportation accidents, and visual degradation of the landscape. The significance of large airports as a public health problem is a matter of growing concern for many countries, given the increasing demand for air transport and the location of many large airports near major population centers.

During his trip **Terry Hartig** also acted as an opponent in Agnes van den Berg's defence of her doctoral dissertation on "Individual differences in aesthetic evaluation of natural landscapes" (Department of Psychology, University of Groningen, The Netherlands).

Lena Magnusson är medlem i ett vetenskapligt råd för utveckling av forskning kring hälsofrågor i Gävleborg.

Karin Tillberg har deltagit i en forskningskonferens om *Social Change and Sustainable Transport* vid University of California i Berkeley, där hon presenterade sin uppsats "The Relations Between Residential Location and Daily Mobility Patterns - a Swedish

Study of Households With Children". Konferensen finansierades av European Science Foundation och National Science Foundation. Syftet var att etablera transatlantiska, tvärvetenskapliga samarbetsprojekt kring frågor om vad sociala förändringar i boendemönster, arbetsformer och fritidsgestaltning betyder för möjligheten att uppnå hållbara transportsystem.

Bengt Turner och **Per Åsberg** har inlett ett forskningsprojekt om unga hushålls val av eget boende i allmänhet och valet av småhus eller bostadsrätt i synnerhet. En viktig fråga är hur valet mellan olika upplåtelseformer påverkas av prisnivån i olika delar av landet. Slutligen skall studien belysa hur ungdomarnas förmögensuppbyggnad påverkas av bostadsvalet.

Stellan Lundström och **Bengt Turner** har just avslutat en studie av *Byggande och boende på svaga orter*. Centralt för studien har varit att analysera hur situationen ser ut i olika delar av landet och att beskriva de hinder som finns för att ett byggande skall komma igång på dessa orter. Slutligen föreslås möjliga åtgärder för att komma tillrätta med problemen.

Under mars månad var **Evert Vedung** gästforskare vid Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingfors universitet. Vistelsen var den första i ett treårsförordnande.

Den 17 februari höll **Evert Vedung** seminarierna *Introduktion till utvärderingsmodeller* samt *Utvärdering och politik* vid Mälardalens högskola i Eskilstuna.

Evert Vedung höll den 5-6 mars kursen *Public Policy and Program Evaluation* för doktorander och magisterstuderande vid Institutionen för administrativ vetenskap, Tammerfors universitet. Vårdar var Lasse Oulasvirta och Pertti Ahonen.

Den 10 mars ledde **Evert Vedung** ett seminarium *Varför skall man lyssna på brukarna: Med exempel från boende och socialt arbete* vid Soc&Koms forskningsinstitut, Helsingfors universitet

Gästforskare

Arturas Kaklauskas från Technical University of Vilnius, Litauen besökte IBF 9-16 januari.

Den 15-18 februari besöktes IBF av två sociologer från Åbo, tf professor **Hannu Ruonavaara** och doktoranden **Pekka Räsänen**. Den 18 februari presenterade de var sin uppsats vid ett seminarium; Hannu om "The State and Self-Help Housing in Finland, 1920 to 1950" och Pekka om "Life Politics, Risk and Consumerism – Addressing Postmodernity in Urban Context". Opponenten från IBF var Eva Sandstedt och Lars Fälting.

Måndag den 19 april och tre veckor framåt kommer **Sule Özuekren** att vara vid IBF. Sule är professor i arkitektur vid tekniska universitet i Istanbul. Hennes forskningsinriktning är invandrarnas boendeförhållanden. Sule skall tillsammans med Lars-Erik Borgegård och Lena Turkiet och deras integration i det svenska samhället.